

FÓIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

<p>Prețul abonamentului: Pentru Austro-Ungaria pe an . . . 5 fl. — cr. " " " " " pe 1/2 an . . . 2 " 50 " " România și străinătate pe an . . . 14 franci " " " " " pe 1/2 an 7 "</p>	<p>Prețul inserțiunilor: Pentru publicații oficiale, concurse, edict etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până la 150 cuvinte 3 fl., până la 200 cuvinte 4 fl., de aci în sus 5 fl.</p>	<p>Corespondințele sînt a se adresa redacțiunii „Fóia diecesană“; eră banii de prenumerațiune și inserțiunilor la Tipografa diecesană în Caransebeș.</p>
---	---	--

Prenumeratiune nouă

la

Fóia diecesană

deschidem pe trimestrul Aprilie—Iunie al anului
curent 1886 cu prețul cel mai moderat de 1 fl. 25 cr.

Pe data de prenumerațiune se trimite mai cu

înlesnire pelంగా astymash, it postate (Posta atatoang
— Post-Anweisung.) Numele prenumerantului, al
comunei unde se află cu domiciliul, și eventual al
postei ultime să fie scrise bine, ca să se pótă ceti.

Se atrage atențiune: domni abonați, al căror
abonament se sfêrșește cu ultima Martiu 1886,
a-și innoi de timpuriu abonamentul, pentru ca să
nu fie speditura silită a sista, sau a întârșia cu
espedarea foiei. Asemenea rogăm și pe acei domni,
cară au cerut a li se trimite fóia nóstra promitend
trămiterea ulterioară a prețului de abonament, a
implini cât mai curend promisiunea.

Editura fóiei diecesane.

Acte și documente din trecutul Episcopiei ortodoxe răsăritene române a Caran- sebeșului.

IX.

Realitățile și fundul instruct.

(Continuare dela Nr. 11.)

Pentru dotarea Episcopiei Caransebeșului s'a
fost deșipt prin rezoluțiunea préfnaltă din 24 Decembre
1864 pelంగా convențiã episcopescă, ce aũ să o plătescă
comunele, și pelంగా sidoxie, ce aũ să o depórte
preoții din diecesă, venitului realităților din Caransebeș,
posesse mai înainte de Episcopul sêrbesc al Vêrșetului.

Să vedem, ce s'a mai aflat în Caransebeș din
aceste realități pe timpul reactivării Episcopiei
române.

Deși atât din tradițiunii, cât și după condica de
realități sau cartea funduală compusă la anul 1804
Episcopia Caransebeșului a poses în vechime mai
multe case și peste 50 jugere de pământ în Caransebeș,
totuși afară de o casă ruinată, de o móră, în privința
episcopia a trebuit a se purta proces cu aréndasul ei,
și un complex de 20 jugere de pământ altceva nu
s'a mai aflat în anul 1865.

Cu strămutarea mai întăiu provisorică apoi deti-
nitivă cam între anii 1760—1770, când s'a înființat
și granița militară bănățena (regimentul rom. ban.
Nr. 13 s'a înființat la anul 1767) a reședinței
episcopesci din Caransebeș la Vêrșet, Episcopii de
atunci nu aũ mai purtat deosebită grije de realitățile
Episcopiei și acelea aũ fost în mare parte ocupate
de privați, eră la compunerea cărților funduali în
anul 1804 resp. 1808 nereclamând nimenea ocupatorii
aũ fost petrecuți în cărțile funduari ca proprietari.

Dar nu numai prin ocupațiunii de privați, ci
chiar și prin acte de vëndări nelegali aũ trecut unele
realități în posesiunea privaților.

Așa d. e. aflăm, că archimandritul Pacrațului
Iosif de Putnic, carele a vede a fi administrat pe
atunci Episcopia Vêrșet înscrisul din 4 Martii
1808 vindé cu 250 fl. înscrisul din 4 Martii
1808 vindé cu 250 fl. înscrisul din 4 Martii
presbiterului de atunci Ioan Tomici
casa și fundul intravilan
realitățile Episcopiei și ca
în cartea funduală pe n.
Nr. 480 și după mórtea n.
Ioan Tomici s'a vëndut și anun
calea licitațiunii publice grăniceriu;
cu 1100 fl. m. conv.

Asemenea s'a fost vëndut și
unul proces purtat de cel mai
țios Archiepiscop și Metropolit

Stratimirovici de Culpin, s'a putut recăștiga înseși numai pe calea împăcăciunii cu locoteninții Iuba, Iancovici și preotul din Caransebeș Bona, în a cărora posesiune trecuse deja mōra episcopescă.

Dar să lășăm să vorbescă însuși actul predărei acestor realități, care sună:

Protocol

luat în Caransebeș la 31 Iuliū 1865 amēsurat ordinațiunii înaltei Comande generale c. r. a țerei din 23 Iuliū 1865. desp. 7. Nr. 3897 pentru predarea și primirea realităților episcopesci și a fundului instruct apartinătorii la aceleași în Caransebeș.

Prezenți:

Din partea presăntitului dl Episcop al Vērșetului: dl Gedeon Czweics, archimandritul Mesicului; dl Lazar Czweics, fisc consistorial ca imputeriții cu plenipotența din 24 Iuliū 1865.

Din partea presăntitului d. Episcop al Caransebeșului: dl Ioan Marcu, protopresbiterul Lugoșului, apoi domni: Ioan Peța și Ioan Brancovici, neguțători ca epitropi denumiți ai Episcopiei Caransebeșului și imputeriți cu plenipotența din 22 Iuliū 1865.

Din partea regimentului: dnii Ioan Stanoilovici, vicecolonel; Dr. Toma Eberhartinger, majoriū auditoriū; Ioan Popovici și Adolf Müller, locoteninți primari.

După arētarea plenipotențelor imputeriților s'a pășit îndată la actul predărei și primirei și se constată:

Inventariū original nu există după spusele protopresbiterului Caransebeșului Gavriil Iancovici, la care ar fi să se afle acest inventariū după înscințarea oficiōsă a dlui Episcop al Vērșetului Emilian Kengyelacz.

Numitul protopresbiter produce numai nisce copii neautenticate ale inventariilor din 13 Septembrie 1838 și din 29 Ianuariū 1853, cari se alătură la protocol.

Dar fiindcă aceste inventarii cu privire la realități nu consună cu cele produse din partea tribunalului și asemenea alăturate la acest protocol, așa plenipotențiații se declară a preda și primi averea nemișcătoare numai după tenōrea estraselor cărții funduālī: După aceste estrase realitățile constă.

A. L. Din fundurile intracilane de casă:

Nr. 169 cu	110 stēng. ☐
170 " " " " " "	190 " "
171 " " " " " "	50 " "
" " " " " "	60 " "
" " " " " "	100 " "

la olaltă 510 stēng.

. locuri de casă întrunite în un pînța episcopescă cu clădirile ei și gradina.

parter clădită din material bun, și în tractul ei de dinainte se căpere laterală, ce se pōte folosi

de capelă, apoi o chilie de durmit împreunată cu alta mică întunecōsă, ce se pōte folosi numai ca garderobă, în fine o altă încăpere întunecōsă. Tractul din fund de cătră rēsărit constă din cinci chilii, ce stău în legătură una cu ceialaltă, apoi din o bucătărie, chilie pentru servitori celariū, și șopru de lemne.

Sub acest tract este o pivniță spațioasă boltită. Grajdii și șopru din curte sūnt nisce ruini fără uși. Zidul grajdului pōte pica în tot momentul. În curte se află o fântână de scos apă cu vadra.

Locurile acestea de casă și gradină sūnt îngrădite de cătră stradă cu scânduri, ér decătră canalul apei de mōră cu gard de nucle. Îngrăditurile acestea sūnt fōrte defectuōse.

În tōte încăperile amintite se află cinci cuptōre de fer.

Edificiul principal recere cu urgență repararea lui. Cu deosebire ușile, ferestriile, dintre cari mai multe și lipsesc, sūnt în o stare de tot rea.

II. Pământurile.

Acestea se află după estrasul cărții funduālī la Balta sērată afară de Caransebeșul nou lângă drumul cel mare cătră Orșova

a) 16 jugere 1450 st. ☐	arătură	clasa I ^{ea} .
b) 2 " 280 " " ☐	livade	III ^{ea} .
c) — — 1400 " " ☐	grădină	
d) — — 1005 " " ☐	ură	

la olaltă 20 jugere 935 st.

III.

De realitățile episcopesci se ține și mōra de măcinat bucate cu 2 petri situată lângă canalul morilor pe calea cătră Zervești. Acesta mōră este zidită din material bun și fundul apartinătorii de ea este de 39 st. neînscris încă în cartea funduālă. Ea a fost esarēdată în 1 Septembrie 1864 de cătră preotul din loc *Timotei Stoiacovici* morariului *Francisc Slavicec* cu o arendă anuală de 252 fl. v. a. pe 6 ani.

Contractul de arendă, după spusele arendatorului neafând-l momentan, nu s'a putut produce, dar după înscințarea oficiōsă a presăntitului Episcop al Vērșetului cătră protopresbiteratul Caransebeșului preotul *Timotei Stoiacovici* n'ar fi fost îndreptățit a esarēnda mōra.

Pământurile dela Balta-sērată saū aflat esarēndate cu contract din 1 Octombrie 1864 de cătră protopresbiterul *G. Iancovici* grānicerului din loc *Eftimie Biju* cu o arendă anuală de 100 fl.

B) Avere mișcătoare apartinătoare la fondul instruct.

a) Mobile de casă:

Nisce mese, scaune, oglindī, canapeuri, peste tot 18 piese în o stare de tot desolată.

b) Tablouri:

O icōnă, representând restignirea lui Christos; o copie a armamentelor orașului Caransebeș cu circum-

scriptiunea: Sigil: Civitatis Caransebesiensis anno 1503, apoi armamentele contelui Sorro în fine portretele: Patriarchului sârbesc Arsenie Ioanovici Sacabent dela anul 1741, ale Archiepiscopilor și Metropoliților Pavel Nenadovici din anul 1769 și Ioan Georgevici fără an; ale Episcopilor: Iosif Ioanovici Sacabent din anul 1783 și al lui Maxim Manoilovici din anul 1772 apoi portretele litografate ale Patriarhilor sârbesci Stefan Stratimirovici și Iosif Raiacici și a altor Episcopi sârbesci.

c) cărți și alte lucruri:

60 de tomuri de cărți în limba sârbescă și germană de cuprins variu, dar fără valoare științifică sau literară, care însă se ved a fi fost ôrecând proprietatea protopresbiterilor Caransebeșului Tomici și Radac, deoarece în ele se află înscris numele saă a unuia saă al celui alt. Apoi 3 antimise.

d) Requisite de bucătărie și masă:

18 teiere de cositoriu mai mari și mai mici, 7 pâharé de sticlă și 10 teiere de porcelan din timpurile mai vechi.

Să observéză, că și obiectele înșirate sub lit. b, c, și d, s'au aflat în o stare de tot disolată așa încât folosirea lor mai departe este cu totul eschisă.

Urméză subscrierile originale ale membrilor comisiei de predare și primire.

Mai aflăm de lipsă a adauge aici, că în înțelesul rescriptului declaratoriu iliric fiecare Episcopie avea doi epitropi denumiți de guvern la propunerea Episcopului eparchiot și acestia avea a purta grije cu deosebire în cas de sedisvacanță de realitățile și fundul instruct al Episcopiei, tot dênșii predau apoi noului Episcop realitățile și fundul instruct spre usufructuare pe lângă inventariu.

De atari au fost denumiți din partea Ministeriului de atunci de resbel c. r. din Viena la propunerea primului Episcop dñi Ioan Peța și Ioan Brancovici, neguțatori în Caransebeș și de aceea vine înainte numele lor în actul de mai sus de predare și primire. În calitatea de epitropi ai Episcopiei noastre au funcționat numiți domni până la introducerea statutului organic bisericesc, când agendele lor au trecut în cercul de activitate al senatului epitropesc al Consistoriului diecesan.

Acestea sânt realitățile și fundul instruct primit dela ierarhia sârbescă. Venitul lor, supunând, că casa numită locuința episcopescă dându-se în chirie ar fi adus pe an . . . . . 250 fl.
móra . . . . . 252 fl.
apoi cele 20 jugere . . . . . 100 fl.

la olaltă 602 fl.

Êta venitul anual al realităților episcopesci din Caransebeș, destinate în parte pentru subsistența Episcopului. Faptele vorbesc și noi ne mărginim a cita aci numai cuvintele Ministrului președinte de atunci din Viena Alexandru comite Mensdorff-Pouilly, carele ca fost comisariu de încorporare al Bănătuului

la Ungaria în anul 1860 cunoșcea bine jurstările din Bănat, cuvinte rostite cătră noul Episcop cu ocaziunea curtenirii făcute Ministrului din incidentul denumirii de Episcop. În loc de complimente Ministrul președinte susnumit apostrofă pe Episcop astfel: „Veți avea o pozițiune de tot grea în noua misiune și acesta cu atât mai tare, fiind că dotațiunea Episcopului este nesuficientă”.

Cum să ne ajutăm?

II.

De loc ce am constatat, că noi românii dăm înderept în număr, în avere și că nu mult propășim în cultură: inteligenței noastre, încât ea voesce a merita acest nume, i se impune detorința a cerceta cu deamăruntul isvorul tuturor relelor, ce ne apesă, și apoi a întrebuintia, medicina cea mai folositore, ér în cas de lipsă chiar și o cură radicală.

Avem noi românii un mare inimic, care ne sugrumă și ne nimicesce pe față.

Trebue să recunoscă tot insul, că acel inimic este: *necultura noastră*.

Perim în orașe ca neguțatori și industriași prin necultura noastră, perim și ne vindem averile pe sate din cauza neculturei noastre, rămânem înderept pe toate terenele publice și sociale érăși numai din necultura noastră, pentrucă neguțatoriul și industriașul din nesciință, (de unde urméză nepăsarea și lenevirea:), nu este harnic a profita de învingerile cele colosale ale științei, făcute pe terenul fabricațiunei și a mecanice, prin urmare nu pôte ținea concurența cu neguțatori și industriași înaintați în cultură.

Nici sâtenul nostru agricultor nu-și pôte realiza produsele sale cum ar trebui, pentrucă-i lipsesce chiar și cea mai primitivă cunoștință despre o economie practică, nu cunoșce nici măsurile metrice și așa din cauza neculturei îl trage-mpinge și-l belesce (sit venia verbo!) totă lumea. Tot asta e cauza, că sâtenul român de regulă are pré puțină lipsă pentru traiul vieței, pentru mâncare, beutură, îmbrăcăminte și instruminte economice, așa apoi îi lipsesce și dorința și voința d'a-și câștiga mai multă avere spre a satisface lipselor mai înalte.

Nu suferé indoelă, căci este constatat până la evidință, că românii noștri tot din lipsa culturei, nu fac întrebuintare de ajutoriul medicului în cas de bolnăvire, de unde urméză, că datele statistice ne arată un percent îngrozitoriu la mortalitatea românilor. Sânt sate, unde numărul morților întrece an pe an numărul născuților, și că abia mai este vre un popor în totă Ungaria, care să arăte atât de mic sporiu în numărul sufletelor ca tocmă românul.

Să mai înșir încă și urmările cea funeste ale beției, ale datinelor rele și ale abortărilor, care spre rușinea noastră începe a se încuiba chiar și în clasa inteligenței române? despre toate aceste și multe altele

de comup cunoscute astădată, nu vorbesc nimica. Destul dacă constatăm faptul că pre noi numai necultura și nesciința ne nimicesc întocmai pre cum pre Indi-anii în America îi omără și-ii nimicesc pe vechute cultura englesilor.

Ei bine! ce să facem? unde să începem? cum să scăpăm de inimicul nostru cel mai mare de necultură?

Asta este întrebarea, carea trebuie să o deslege cei chemați cei mai buni și mai serioși bărbați ai românilor.

Părerea mea e: că precum seculi întregi, în bine și în rău *preoțimea română* au fost factorul cel mai puternic spre conservarea și susținerea poporului român: așa și astăzi, între împrejurările, de față, erăș numai școla și biserica pôte fi chemată în prima linie a da pept cu inimicul nostru cel mai mare și a da românului în mână arma cea mai puternică, cultura, cu carea se va puté apăra apoi de tôte calamitățile sale, ce astăzi îl amenință cu totala perire.

Spre această însă avem lipsă de preoți și învățători culti, că cel ce sêngur n'are nimica, nici altuia nu pôte da nimica. Dar de unde să-i luăm? și avem ôre speranța, dacă susținem starea actuală, că în viitoriu vom avé preoți și învățători culti? Nu, și erăși nu!

Noi deci trebuie să rupem cu trecutul, și starea actuală, care ne duce la perire.

Spre ajungerea scopului dorit deci eu nu știu, nu cunosc altă basă mai sigură și mai practică decât *reformarea fundamentală a parochiilor și a venitelor acestora a institutelor noastre teologice și preparandiale.*

Trebuie să asigurăm o esistență mai bună materială pentru preoții și învățătorii noștri, căci numai atuncea vor aspira tinerii culti români la acesta carieră, numai atuncea vom avé preoți și învățători calificați, luminați și adeverați învățători ai poporului, numai așa vom puté învinge pre inimicul nostru cel mai mare, și numai atuncea ne vom spori în număr și în avere, numai atuncea și numai așa vom puté pondera ca români ori unde va fi vorba de noi.

Va să dică este a condițiune neapărat de lipsă a îmbunătăți starea materială a preoților și învățătorilor noștri și dacă nu se pôte altcum: să în trebuițăm chiar și cura radicală de a *reduce tôte parochiile noastre bisericesci astfel, ca într'o comună bisericescă, fie cât de numărôsă și avută în viitoriu preotindenea, să fie numai un preot, și după recerință unul sau doi învățători; cu un cuvânt: trebuie să reducem numărul preoților până la unul în fiecare comună, acestuia se-l dăm apoi tôte venitele fie cât de mari chiar. La Lugos unde putem dice, în dauna cultivărei nô la 3500. suflete gr. or. avem șese parochi și un diacon; trebuie ca comunele mai mici și apropiate să se întrunescă într'un cerc parochial erăși numai cu un preot și învățătoriu căci numai așa*

să pôte crea o esistență, favorabilă materială pentru preot și învățătoriu. Devisa noastră trebuie să fie nu mult și rău, ci puțin și bun.

Preotul și învățătorul trebuie să fie lumina românilor cu cultura, știința, învățătura și autoritatea lui.

Nu este această idee realizabilă?

De ce nu? ori n'au românii autonomia lor bisericescă? ori nu dispun ei de ei spre propăgarea culturii între români?

Tôte aceste reforme, și altele o mulțime, s'au putut facela reformați, ai căror preoți culti, învățați asemenea sunt plătiți numai de către poporul credincios, de ce deci să nu se pôte face și la noi greco-orientalii? Nici reformații, nici noi nu dispunem de fonduri și fundațiuni grandioase, totuși reformații, cu preoții și învățătorii lor culti în frunte fac mare sporiu în număr, în avere și în cultură, de ce să nu putem face și noi? ori pôte reformații sunt inzeștrați de Ddeți mai bine și cu mai multă pricepere naturală, decât românii gr. or? cine cutéză a afirma acesta?

Autonomia noastră bis. ne dă dreptul, ba chiar ne împune îndatorirea, de a întrăbuința tôte mijlocele morale spre cultivarea poporului, de ce să nu introducem reforme de acele, prin cari negreșit trebuie să ne ajungem scopul?

Ar fi de lipsă, ca cât mai mulți inteliginți să studieze organizarea esternă întregă a bisericii reformate din Ungaria. Și eu cred că peste puțin am puté și noi introduce la noi reforme foarte salutare, reforme de acelea prin cari românii neapărat ar trebui să propășcim în număr, în avere și în cultură.

Numai două exemple amintesc dela reformați!

La ei în tôte parochiile, fie cât de mari și bogate, este numai un paroch, el are tôte venitele, și are — căci trebuie să aibă — o stare foarte bună materială, pentru carea se bat ômenii culti absoluți teologi dela universitățile cele mai renumite germane.

Teologii tineri la sərbătorile cele mari merg pe sate ca apostolii și în predică în biserică. Resultatul e: că reformații au predicători, oratori și învățători escelenți pentru popor și pentru viața publică. Acești tineri se numesc „legatus,” legati, delegați trimiși spre a propaga cultura și cunoștința pintre popor. Întreb eu: de ce nu s'ar puté introduce la noi românii gr. or. instituțiunea de legati? ori pôte noi avem oratori, și predicatori atât de escelenți, ori că poporul nostru se află în tr'un stadiu atât de înalt al culturii, cât n'are lipsă de fel de o astfel de instituțiune?

Întrerump pentru astă dată. Pôte că altă dată voi fi în pozițiune d'a comunica un întreg elaborat și sistematic pentru o organizare fundamentală, până atuncea însă rog pre toți ômenii serioși a se ocupa de cestiunea cea gravă a culturii românilor, și a nu uita nici responsul ministrului președinte, ce l'a dat unui deputat dietal cu privire la cultura poporului ron. gr. or., de unde se pôte ceti și între șire.

intenținnea, că dacă noi nu vom întrebuința autonomia noastră de o cură radicală pentru cultivarea poporului: ne vor cultiva alții fără autonomie bisericească.

Michail Bésán.

La articolul de mai sus al dlui M. Bésán cât și la cel publicat în Nr. 11 al acestei foi, redacțiunea față cu programa fôei noastre se vede necesitată, a da ôreși cari desluciri și informațiuni spre delaturarea nedumeririlor și neînțelegerilor ivite îndată după publicarea primului articolu.

Redacțiunea cunoscând péna cea dibace și logica cea ageră a dlui M. Bésán de o parte, de altă parte neafând în amintiții articli, deși icel coela polemizator, nimic ce ar fi atacat și atins direct onórea sau vađa vre unei autorități sau persoane, a cugetat, că face un bun serviciu publicului, ce se intereseză de afacerile bisericeii, școlii și poporului nostru, dacă va publica vederile și opiniunea în acésta materie și ale dlui Bésán, pe carele de un timp încóce îl vedem cu totul retras de pe acest teren.

De nr publicam amintiții articli puteam fi eu drept cuvent încusăț, că sîntem netoleranți, nu suferim alte părerii și că ocolim adevérul, ceiace în faptă ni s'a și imputat.

Am acceptat să se insinue altceineva spre a respunde dlui Bésán fie aplacidând fie combăténd constatările, consecințele și principiile DSale. Ne urmând acésta incumbă redacțiunei datoria de a lumina în cestiune pe publicul cetitorii.

După noi dl Bésán vede tot, ce ne atinge pe noi, pré negru, Domnia Sa este pesimist. Ne vine a crede, că DSa a perdut încrederea în vitalitatea, în un viitorii mai bun, mai fericit al poporului român din aceste părți tocma așa, precum perduseră înainte de anul 1848 mulți boeri din Muntenia credința în facultatea și posibilitatea esistenței statului român.

În acésta dispozițiune a spiritului și a inimii dl Bésán devine necesact în datarea și înșirarea cauzelor, din cari noi românii nu am spori în număr, în avere și în cultură; acésta dispozițiune îl face, după noi, pré aspru în judecată și neconsecent în conclusiuni.

Causele neprogresării noastre în unele părți ale patriei și cu deosebire în Bănat nu datéza, cum susține dl Bésán de 10—15 ani; ele sunt cu mult mai anteriore. Spațiul îngust al diariului nostru nu ne permite a le însira tóte. Volú aminti numai unele din aceste cause bătătore la ochi și neatárnătore de libera dispozițiune a poporului nostru. Asemencă cause sînt: contributiunea cea peste măsură de grea introdusă prin catastrul compus sub absolutism, refusarea plătirii contribuțiunei în anii constituționali 1860 și 1861 și scóterea acesteia mai târđiú cu esecutiunii ruinătore, seceta și în urma ei fómetea

înfricoșată din anul 1863, în care românii de pe sate cu deosebire cei din câmpie (pustă) ș'au zălogit, ba unii ș'au vëndut tot ce au avut, numai ca să-și potă stimpéra fómeea.

Din acest an se datéza starea materială ruinată a celor mai mulți economi ai noștrii de pe sate, căci de românii din orașe nu vorbesc acum, pe acestia i-au ruinat nu atât necultura, ci traiul cel bun și comod, luxul, și increderea pré mare în hărnicia lor, cari, să-mi erte dl Bésán, sînt unele consecințe ale culturii de astăzi nenaturale, materialistice, să nu dic, epicuristice ale tuturor popórelor și în deosebi ale acelor dela noi. Dl Bésán se provóca la date statistice și cu mă voi provoca tot la aceleași spre a dovedi, că la regresul poporului în unele părți ale Bănatului nu este vina poporul, și cutez a afirma, că nici înțeligița noastră multă puțină câtă am avut.

Am spus, că în anul 1863 a fost în Bănat cu deosebire o fómete înfricoșată. În anul 1883 s'au fost implinit 20 de ani de atunci. Tinerii născuți în 1863 au venit sub asentare în 1883. Și ce să veđi! În câmpie (la pustă) s'au adus înaintea comisiunilor asentătore, nisce ghighimoci și creteni, încât în multe cercări de asentare nici măcar un tiner n'a fost asentat. După anul 1863 s'au succedat tot ani rei și medioci esceptionând anul 1867, care a fost mănos, ér prețul bucatelor acceptabil, apoi dela acest an încóce au fost tot cam la 2 ani vársări de ape, inundări (1871) recóltele de tot mijlocii, ér fructele câmpului aprópe fără preț, dacă considerăm munca multă și contribuțiunile grele de tot soiul îndoite sub sistemul politic de astăzi.

Cum putea popóru nostru, carele se susține cu puțin esecțiunii din lucrarea pământului, chiar să fie fost el și mai cu multă cultură, să progreseze între astfel de calamități elementare, abstragénd dela alte isvóre de venituri detrase lui prin căile ferate, fabricii etc.

Nu este esactă nici afirmațiunea aceia a dlui Bésán, că pecând românii scad în număr, în avere și cultură, nemții și slovacii progreséză puternic și ocupă tot mai mult teren. Nici acestia nu sporesc așa ca mai înainte. În Bănat înainte de anul 1863 economi de pământ șvabi își măritaú fetele după funcționari, ba chiar și după oficeri și le da zestre câte 20.000—30.000 fl. Unde se mai află astăzi casuri de acestea la șvabi din Bănat, dintre cari am veđut mulți ajunși astăzi a purta opinca românului.

Peste tot dl Bésán prin articlii săi altcum de o tendință fórte nobilă produce în noi impresiunea, cași când DSa în timpul din urmă de vreo 10—15 ani încóce nu s'ar mai fi ocupat serios cu starea socială a románilor gr. or. în ceiace privesc biserica, școla și înaintarea lor, căci dacă ar fi făcut acésta, s'ar fi convins, că multe din cestiunile suleva e-de DSa sînt deja cum dic juristii res judicatae, sînt decise, și codificate prin legile țerei, prin Sinódele și

Congresele noastre. A vorbi astăzi de reducerea parohiilor și a unor posturi de învățători față cu legea de instrucțiune 38 din anul 1868, a regulamentului pentru organizarea învățământului și a aceluși pentru parohii, ambele votate de congresul nostru rom. bis. din anul 1878, puse în aplicare și aflătoare în vigoare, după noi este anachronism. Că în Lugos sunt șese preoți și un diacon nu este vina noastră a acestor prezenți, ci a trecutului desastroos al bisericii noastre. Dl Bésán luând în mână, decă le posedă, protocoalele Sinodelor eparchiale din anii 1879 și 1880 se va convinge, că și cestiunea regulării resp. reducerilor succesive a parohiilor este definitiv resoltivă și pe viiteru pentru Lugos sunt sistematizate posturile preoțesci: de un protopresbiter, un paroch, un capelan și un diacon. A mai reduce și din acest personal, ar însemna a face imposibilă păstorirea sufletescă și esecutarea acurată și promptă a datorințelor interne și esterne ale serviciului protopresbiteral și parochial.

Să vorbesc de *reorganizarea din fundament a institutelor noastre teologice și preparandiati*. Dar cum să începem la reorganizare când abia în anii din urmă s'au întemeiat după puterile noastre aceste institute. Noi altcum n'avem timp de experimentări. Ce ne dore și pe noi foarte tare este împrejurarea, că ni se denegă dreptul de a înființa lângă diecese școlile pregătitoare pentru anuntitele institute, precum sunt gimnasiile cerute pentru Caransebeș și Arad.

Bunul Dumnezeu și dărniciia credincioșilor diecesei ne va ajuta a înființa la timp oportun și binevenit internatele atât de necesari pentru ambele institute. După noi s'a făcut ce a fost posibil, nici Roma nu s'a zidit în o zi.

Să studiem cât mai mult instituțiunile reformatilor. Acésta o putem face foarte ușor. Zace înaintea noastră statutul organic bis. al reformatilor instituit: A magyarországi reformált egyház alkotmányos szervezete. Budapest 1882, aprobat cu rezoluțiunea altisimă din 11 octombrie 1882.

Reformății din patrie au studiat instituțiunile noastre și multe dispozițiuni din statutul organic al nostru au fost acceptate de protestanți în nouă lor organizare. Er în timpul cel mai din urmă întreaga biserică anglicană, care asemenea este reformată, intenționează reîntărcerea la biserică ortodoxă orientală primitivă, și în care direcțiune chiar decurg pertractări. Cine nu crede acésta binevoescă a se convinge din Nr. 12, a. c. al fôiei duminicale din București: Ortodoxul.

După noi n'avem lipsă întetitoare să studiem instituțiunile reformatilor, sînt foarte bune și probate ale noastre, numai să căutăm să zidim cu dragoste împrumutată, lăsând rivalitățile la o parte, pe fundamentul cel solid și destul de larg al lor.

Începând declarăm, că nouă ni se pare medicina, ce ni se propune spre vindecarea rului, mai rea decăt însuși verbul după disa veche latină: pejus medicina morbo, și că noi nu putem admite, să

aruncăm vina numai pe poporul nostru și conducătorii lui pentrucă densus înaintéza pré încet în cultură. Ne batjocuresc și maltrateza destul altii, cel puțin noi să-ne crutăm unii pe altii. Altcum sîntem mulțumitori dlui Bésán, că ni-a dat ocaziune a intra în discutarea unor cestiuni foarte vitale și de interes comun ale bisericii, școlii și poporului nostru și noi ne vom permite a ne întorce mai adese ori la discutarea specială a acelor mai ardetore din ele însé sine ira.

REDACTIUNEA.

Epistola unui protopresbiter către un preot subordonat în cestiunea comportării lui în comună.

Ce să dicem acum despre preoții, cari nu numai n'au adunat, dar și ce au găsit adunat, au lăsat să se perdă și risipescă? Cari nu roșesc în fața lui unchiu Ion, Nicolae, Stan și altii, a vorbi pe cutare persoană de rău? Cari nu se rușină a se blama unii pe altii, a nimici unul altuia vađa, ce trebue să o aibă un preot? Cari la cea mai mică și nevinovată observare ori propunere, carea nu le place, se aprind și aruncă o mulțime de invective și epitete ordinară la adresa observatorului ori propunătorului? Cari nu se sfiesc a ține pe popor în agitațiune făcând partidă ca să răstorne pe cutare și cutare persoană din post și să reese cutare? Cari dacă n'au isbutit cu planul să cătrănesc și ori-că nu vreau să mai scie de afacerile publice bis, ori se amestecă numai cu scopul de a zădărnici și a face imposibil pe cei ce conduc aceste afaceri? Cari astăzi dic una, mâne alta și în tot momentul vin în contradicere cu sine însuși și întore mantaua după vânt, servind cauzelor și intereselor sale pătimase? Cari nu își ved de ale lor, de ale parohiei, bisericii și casei lor, unde au foarte mult de cultivat și lucrat, ci își dirigéză și concentreză puterile spre alte lucruri nefolositoare, ba câte-odată chiar vătămătoare atât pentru sine, cât și pentru biserică? Cari nu cunosc disciplină bisericească și toleranță pastorală? Ce să dicem despre astfel de preoți? Să aibă ei ore vocațiune din lăuntru, chemare divină la preoție? Nici decăt. Oriși-cine vede, simte micimea, inferioritatea și nehărnicia preoțescă a lor și de aceea soțietatea — comuna în cele mai multe și importante afaceri nu se lasă a fi condusă de ei decăt numai, decăt n'au încărău, altcum nu, căci nu ved decăt numai rezultate negative pe urma lor.

De aceia dic eu, iubite părinte, că decâte ori simțim că iubirea și încrederea poporului către noi preoții scade, să ne tragem îndată sēma, nucumva sîntem și noi vina la acésta. Și eu asigur pe ori-care preot, că el va afla la acésta, dacă va censura fără preocupățiune viața sa. Va afla adecă, că nu stă la înălțimea, unde poporul ascéptă să-l vedă, cu alte cuvinte: nu se consacără pe sine binelui comun

al omeniței. nu s'a pus în deosebi cu totul în serviciul bisericeii ca apostol al dragosteii, bucuriei, păceii, îndelungei-răbdării, bunătății, binefacereii, credinței, blândetelor și înfrânării poftelor (gal. 5—22); nu s'a rădicat sus deasupra tuturor ideilor și preocupărilor de rând ale poporului; nu este el, cum am' dis, cel mai bun, cel mai superior, mai moral decât toți în comună. Și când noi preoții am aflat acesta, să căutăm a ne îndrepta comportarea noastră publică și privată: în biserică, în comună și în familie, aducând în consonanță internul cu esternalul, vorbele cu gândurile, învățăturile cu faptele noastre și atunci, iubite părinte! să fim siguri că se va reîntorce de sine stăma, iubirea și încrederea poporului către noi. Prin urmare n'avem cuvânt să ne plângem, că poporul e rău, e renitent, este obstinace, că nu se lasă a se conduce de preot, ei mai curând de alții, nu, pentrucă poporul n'a văduț rezultate pozitive din activitatea publică a preotului și apoi indiviții, cari mai mult ori mai puțin trec de conducători, nu lipsec a face pe popor atent la lipsa acesta de rezultate pozitive spre a discredită și mai mult pe preot și a și asigura conducerea cu împingerea îndereptă a preotului. Ba să ne fie chiar rușine a ne văeta despre acesta, căci dovedim numai netrebnicia noastră.

Este grea, spinosă, ce e drept, cariera preotească. Vięta preotului este espusă mai mult decât a ori cui — criticelor publicului, ba se pare că publicul simte plăcere și distracțiune a enara din vięta cutării preot câte-o faptă, — carea a stat în contrast aprig cu aceea, ce pretindea caracterul său preotesce. Și nimenea nu este atât de batjocurit și urgisit ca și un preot decăduț. Înșă cu această severitate a trebuit să ne tragem socoteala încă înainte de a primi preoția, primindu-o odată trebuie să fim împăcați și cu severitatea ei și să mergem înainte cu curaj și perseveranță pe această cărare spinosă a crucei, năsuindu-ne din ce în ce tot mai mult a ne apropia de idealul preotesce, a deveni spresiunea vie a creștinismului, forma concretă a vieții religioase, și atunci nu ne vom teme, că vom fi espuși pericului de a fi criticați și chiar desprețuiți. Acesta ne va succede numai, dacă vom deștepta în noi conștiință vie despre aceea, ce stătem și trebuie să fim, decât vom ave un interes deosebit pentru binele bisericeii, în serviciul căreia ne-am pus, va să zică: decât ne vom împropria vocațiunea internă la preotie. Având această vocațiune, starea preotească devine pentru preot un isvor de mulțămire, fericire și glorie. O de ar da Ddeu, iubite părinte! ca biserica noastră să aibă tot astfel de preoți: atunci s'ar implini aceea ce pururea cerem în rugăciunea domnăscă: vină împărăția ta, fie voia ta precum în ceruri așa și pe pământ.

Primesce, iubite părinte! cu inimă deschisă aceste sfături date cu bunăvoință și le implinesce și fi sigur, că starea, în care te afli, se va schimba.

Varietăți.

Școala superioară de fete se va înființa și în Cernăuți și va fi întreținută din fondul religioșii al bisericeii ortodoxe răsăritene din Bucovina. Guvernul austriac, mulțumită stăruințelor neobosite ale Metropolitului Silvestru Morariu, a aprobat înființarea acestui institut folositoriu de cultură.

Dr. Nic. Popovici, profesoriu de musică vocală și instrumentală la institutul nostru teologic și pedagogic diecesan, a plecat în zilele acestea cu concediu la Sibiu, unde reînnoiea română de cântări dorește a se produce cu o operă cântată în limba română și la care va conlucra și dr. Nic. Popovici.

Despre studenții croați dela Universitatea din Zagabria (Agram) ne aduc diarele scirea, că voesc să se întorcă în siml bisericeii ortodoxe răsăritene.

De deputat preotesce pentru sinodul eparchial în cercul fost vacant Bogșa mont, este ales preotul Vasilie Nemoian din Vasiova.

Bibliografie. Probitatea în copilărie. Schiță din sfera educațiunei după Ernest Legonvé membru al academiei franceze. Prețul unui esemplariu 10 cr. Renașcerea limbii romănesce în vorbire și scriere de Dr. Gregorin Silași. Fasc. III. prețul unui esemplariu 30 cr. Puterea amorului, novelă de Paulina C. Z. Rovinariu prețul unui esemplariu 20 cr. Să pot procura dela Cancelaria Negruții în Gherla-Szamos-Ujvár în Transilvania sau prin librăria noastră diecesană.

Comitele suprem al Comitatului nostru Caraș-Severin. Ilustritatea Sa dr. Carol Tabajdi a petrecut mureurea trecută în mijlocul nostru în Caransebeș, unde s-au infățisat și toți pretori din fostul Comitat Severin precum și jdui tribunalului și judecătoreii de cerc din loc spre a-l face Ilustrității Sale curtenirile cuvenite, carele apoi invită pe toți la un prăuz bogat în otelul „pomul verde“.

Mulțămită publică. Ilustritatea Sa pre bunul nostru Archiereu a binevoit, prin preotul nostru Ioan Pavlovič, a ne trimite o mulțime de recvisite de scris, precum papir, ceruse, condec, și alte multe cărți forte frumoșe de cetit. Decii în imnele conșcolarilor vin a aduce mulțămită fiască și cu toții rugăm pe atot puternicul Ddeu că pe Ilustritatea Sa, să ni-l țină la mulți ani spre înflorirea bisericilor și a școalelor noastre.

Rusova-nouă, în 25 Martie 1886.

Timotei Stoichescu,
școlariu

Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina. Joi în 20 Martie 1 Aprilie a. c. a ținut dr. Ioan I. Bumbac la Cernăuți prelegerea sa despre viața și activitatea literară și pedagogică a lui Aron Pumnul.

Seriri financiare. Bugetul Ungariei pe 1886 a fost sancționat de Majestatea Sa. Conteșe Szapári negociază cu grupul Creditului Mobiliaru austriac pentru acoperirea deficitului. E vorba de emisiunea a 14.400.000 fl. efectiv în rentă de hărtie 5% „

Plecarea Ovreilor. Imediat după sărbătorilor Ss. Pașei un însemnat număr de familii israelite din Iași vor pleca la America. Comitete sunt instituite pentru acest scop și fac toate înlesnirile posibile, ca cei săraci să poată pleca și cu puțin. Pe lângă acesta, prețul drumului e redus la mai mult de jumătate. Placate sunt deja lipite în uliți, prin cari se vestesc tuturoara de a fi gata la drum după Pașci. Numărul familiilor care pleacă ar fi, după „Opiniunea”, numai din orașul Iași de câte-va sute.

CONCURS.

Conform decisului Ven. Consistoriū din 24 Februarie a. c. Nr. 196 B. pentru îndeplinirea postului de capelan, pe lângă neputinciosul preot Vasile Mateiū din Șintesci, protopresbiteratul Făgetului: se escrie concurs cu termin de recurgere și alegere până la 17 Aprilie a. c.

Postul acesta de capelan la parochia de classa a III. este împreunat cu jumătate din toate beneficiile parochiale și anume:

1. Din sesiunea parochială de 33 jugere de pământ, jumătate.

2. Din birul (adăul) preotesc usitat a să plăti dela 142 case: precum în natură una măsură de cucuruz în hōmba, s'au rescumpărat cu 1 fl. v. a., asemenea jumătate.

3. Din venitele stolare jumătate.

Recursele ajustate cu toate documentele necesare, în sensul dispozițiilor stat. org. bis. și a regulamentului pentru parochii s'nt a să adresa comitetului parochial din comuna Șintesci și a să trāmite Prea. On. Domn Atanasiū Ioanovicū, protopresbiter în Făget.

Șintesci, în 15 Martie 1886.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine

Atanasiū Ioanovicū m. p.
protopresbiter.

12--2

CONCURS.

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc din comuna Căpēt, comitatul Timișului protopresb. Jebelului să deschide concurs cu termin până în 25 Aprilie a. c. cal. vechiū.

Emolumentele s'nt în bani gata 110 fl. 10 cr., 7 hl. de bucate jumătate grāu și jumătate cucuruz, 16 Metri de lemne, două jugere de livadă, pentru scripturistică 2 fl. 50 cr., pentru conferințe 4 fl., pentru curatoriul școlei 6 fl., $\frac{1}{2}$ juger de grādină întravilan pentru legumī.

Doritorii de a ocupa acest post, s'nt avisați a să trāmite recursele lor instruite în sensul statutului org. bis. la protopresbiterul Alexandru Ioanovicī în Jebel.

Căpēt în 9 Martie 1886.

Comitetul parochial

10--2 în conțelegere cu protopresbiterul tractual.

Publicațiune.

În 3 Mai cal. nou 1886 la 9 ore înainte de amēdi sē vor pertracta în cancelaria comunității de avere a fostului regiment rom. ban. Nr. 13 ofertele pentru osecutarea următoarelor clădiri nouē și reparaturī și anume:

1. Clădirea unui grajd cu toate ce s'nt de lipsă la el; facerea unei fântāni, apoi ocolirea respective repararea îngrădīrei locuinței și cancelariei forestierului din Ohaba-bistra.

2. Clădirea unui cuptorii de var în valea Slatinei la Turnul.

3. Clădirea de nou a unui șopru de materialii cu o grōpă permanentă de var acoperită la edificiul de școle din Caransebeș Nr. 513.

4. Vāruierea și alte reparaturī la casa grānicerescă din băile erculane.

Ofertele provēdute cu timbru de 50 cr. și cu un rādiu de 10%, socotit după prețul ofertului, aū a să preda până la đina susotārită în cancelaria comitetului, în care să află depuse spre vedere și orientare planurile, mēsurile și condițiunile referitoare la aceste clădiri și reparaturī.

Caransebeș, în 3 Aprile c. n. 1886.

Comitetul comunității de avere

a fostului regiment rom. ban. Nr. 13.

(Retipărirea nu să onoreză.)

13--1

CONCURS.

Pentru îndeplinirea definitivă a parochiei vacante de a III clasă din comuna Zorlențul-mic protopresbiteratul Caransebeșului, în urmarea decisiunei venerabilului Consistoriū din 25 Februarii a. c. Nr. 115 B să deschide concurs de trei septēmāni, computate dela prima publicație:

Dotatiunea să cūprinde din:

1. două sesiuni parochiale

2. birul și

3. stola îndatinată.

Cei ce doresc să ocupe această parochie, vor subșterne prin M. On. d. Ioan Ștefanovicī, paroch în Mutnicul-mare, asessor și comisariū consistorial, recursele instruite cu documintele de califiatiunea prescrișă de reg. pentru parochii de classa III Comitetului parochial în Zorlențul-mic.

Zorlențul-mic, în 12 Martie 1886.

Comitetul parochial în înțelegere cu mine

Ioan Ștefanovicī m. p.

comisarū cons.

9--3